

НАПРЯМКИ ДЕРЖАВНОГО СПРИЯННЯ ФОРМУВАННЮ КОНКУРЕНТОЗДАТНОГО ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Охарактеризовано економічний зміст поняття конкурентоздатність трудового потенціалу. Проаналізовані основні економічні трансформації, що мають вплив на формування трудового потенціалу. Розкрито механізм державного сприяння конкурентоздатності трудового потенціалу. Показано вплив інноваційного розвитку економіки країни на формування конкурентоспроможного трудового потенціалу.

Ключові слова: праця, потенціал, трудовий потенціал, економічні трансформації, інновації.

Постановка проблеми. Забезпечення подальшого розвитку національної економіки пов'язане з управлінням відтворювальних процесів всього комплексу складових економічного потенціалу, однією з яких є трудовий потенціал. Умови, що склалися у сфері реалізації трудового потенціалу на теперішній момент не є сприятливими і не стимулюють процес ефективного відтворення його складових.

Трансформація ринкових відносин визначає потребу у нових підходах щодо формування конкурентоздатного трудового потенціалу та забезпечення його продуктивного використання. Виходячи з цього, концепція державної політики повинна бути спрямована на забезпечення умов відтворення конкурентоздатного трудового потенціалу. Це пов'язано із світовими тенденціями розвитку економіки, коли майже всі країни можуть утримувати стійке положення у своєму розвитку, забезпечуючи конкурентоздатність і враховувати вимоги ринку. Ці фактори є об'єктивними, тому об'єктивним є потреба забезпечення конкурентоздатного трудового потенціалу.

Забезпечення такого підходу сприяє поєднанню наукових досліджень з реальною практикою, яка полягає у забезпеченні вимоги щодо досягнення прибутковості економічної діяльності на всіх рівнях вищих, ніж у своїх конкурентів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У вітчизняній економічній науці останнім часом сформувався новий науковий напрямок, який досліджує конкурентоспроможність у сфері праці. Такі вчені як Амоша О. І., Богиня Д. П., Гриньова В. М., Грیشнова О. А., Лібанова Е. М., Новікова О. Ф., Семікіна М. В., Титаренко Л. М. зробили суттєвий внесок у формування теоретико-методичної бази щодо визначення сутності, виміру та оцінки проблеми. Але в працях учених не дається визначення саме поняттю конкурентоздатності трудового потенціалу, не систематизовано чинники, що її формують, не визначені критерії оцінки та методи виміру.

Постановка завдання. Мита статті – охарактеризувати економічний зміст поняття конкурентоздатність трудового потенціалу; проаналізувати основні економічні трансформації, що мають вплив на формування трудового потенціалу; розкрити механізм державного сприяння конкурентоздатності трудового потенціалу; показати вплив інноваційного розвитку економіки країни на

формування конкурентоспроможного трудового потенціалу.

Виклад основного матеріалу. Формування конкурентоздатного трудового потенціалу необхідно розглядати за критеріями забезпечення довгострокової прибутковості певного виду економічної діяльності. Тому політика держави повинна базуватися на економічній стратегії, яка сприяє досягненню рентабельності чи прибутковості. Ця думка підтверджується в роботі Левченко О.М. [1, с. 83], де відмічається, що вирішення першочергових поточних проблем має бути тісно пов'язане з досягненням довгострокових стратегічних цілей розвитку економіки.

В Україні актуальність питання формування конкурентоздатного трудового потенціалу пов'язане з гіпотетичними трансформаціями: соціально-політичних та економічних умов організації господарської діяльності; науково-технологічного рівня та особистому факторі виробництва; поглядів на роль і призначення людини, гуманізації праці та суспільства.

У першому випадку відбуваються зміни у формах власності, ринкових умовах господарювання, послабленні цілеспрямованого втручання держави у сферу праці, інтернаціоналізації бізнесу.

Науково-технологічні зміни пов'язані з формуванням нових високотехнологічних галузей, автоматизації технологічних процесів, інтеграції науки з виробництвом тощо.

Зміни в особистому факторі проявляються через демографічні та структурні зрушення в зайнятості населення, зростання загальноосвітнього, кваліфікаційного та професійного рівня працівників, переорієнтацію системи їх цінностей та посилення мотиваційних орієнтацій на постійний саморозвиток, само зайнятість [2, с. 37].

В Україні, де ринкові відносини набувають свого активного розвитку, включаються механізми, що визначають забезпечення системного підходу до реалізації концепції соціального розвитку шляхом формування конкурентоздатної робочої сили як передумови зростання її вартості, мотивації до високопродуктивної праці та зростання життєвого рівня.

Оцінка сучасного організаційно-економічного механізму забезпечення конкурентоздатного

трудового потенціалу показує, що він не несе в собі майже ніяких ознак і важелів щодо забезпечення конкурентоздатності, і є продовженням з деякими незначними змінами монопольного механізму держави за радянських часів.

З точки зору розвитку конкурентних відносин вони були занадто слабкими, так ще більше сприяли макроекономічному дисбалансу за рахунок заходів, спрямованих на отримання якнайбільш високої заробітної плати, реально невідповідної обсягу і якості виробленої продукції. Як наслідок, адміністративно-монопольні відносини були доповнені фактично заохоченим відходом від конкуренції в сфері розподілу за якість і кількість праці.

Як зазначає Д.П. Богиня, поняття конкурентоспроможності в трудовій сфері може розглядатись в аспекті реалізації потенційних можливостей працівників як з боку відповідності якісним та вартісним характеристикам робочої сили, що користується попитом на ринку праці у певний проміжок часу, так і з боку відповідності попиту на робочу силу певного професійно-кваліфікаційного рівня з боку роботодавців (при умові перевищення пропозиції робочої сили над попитом) [3, с.10-11].

Таким чином, конкурентоспроможність робочої сили - це сукупність якісних і вартісних характеристик специфічного товару "робоча сила", що забезпечують задоволення конкретних потреб роботодавців, у тому числі державних підприємств, у працівниках певної кваліфікації (професії). Категорія конкурентоспроможності робочої сили має чітко визначені якісні і кількісні характеристики. В аспекті якості вона характеризує певні ознаки, які характеризують сукупність споживчих властивостей робочої сили щодо ефективної праці: фах, стаж, вікові дані, "володіння мовами" тощо.

В аспекті кількісних характеристик категорія конкурентоспроможності працівника мала визначатись такими показниками, як продуктивність та ефективність праці, витрати робочого часу на виконання певних операцій (робіт), якість виробленої продукції, витрати сировини, палива тощо.

В умовах прискореного розвитку ринків під тиском споживача формуються нові вимоги до робочої сили та її властивостей для утримання в якості конкурентоздатного ресурсу на ринку. Це пояснюється тим, що ринкові відносини набирають силу управління будь-якою формою людської діяльності. Цим самим закладається нова концепція у відтворенні конкурентоздатної робочої сили шляхом багаторівневої системи організації освіти, яка охоплює підготовку робітників і спеціалістів в професійно-технічних закладах, а також фахівців з вищою освітою і наукових кадрів.(рис. 1).

Методи і форми конкурентної боротьби змінюються під впливом процесів глобалізації світової економіки.

Як стверджує Лібанова Е. М. [4], комплекс конкурентних відносин, що діють в сфері економіки, можна розглядати в трьох аспектах: макроекономічного середовища (країна в цілому або комплекс країн окремих регіонів світу); галузевому (галузі, корпоративні об'єднання підприємств або фірм конгломератного типу); мікрорівня (рівень окремих підприємств, фірм; окремі види продукції або послуг цих підприємств).

Між різними конкурентними сферами існують взаємозв'язки, які відображають конкретні історичні, політичні і економічні умови, в яких відбувається конкуренція, тобто формують загальний конкурентний простір (середовище). Аналіз складових частин конкурентного середовища є основою для визначення стратегічних напрямів маркетингової політики та внутрішнього менеджменту.

В умовах світової глобалізації успіхів в конкурентній боротьбі досягають ті країни, в яких орієнтація економічної політики спрямована на людину і її знання. Перевагу в економічній конкуренції мають ті країни, які спрямовують працю на формування інтелектуального потенціалу, тобто знання стають основним критерієм досягнення конкурентоспроможності трудового потенціалу на ринку праці. Ця вимога незалежно від розвинутих країн є вимогою сучасної цивілізації [5].

Ми живемо в умовах глобальної економіки, де ринки віртуальні й інтернаціональні, а не національні. Інформація не знає меж. Макропроблеми, з якими зустрічається людство, не можуть бути вирішені локально. Безробіття, поширення бідності, це не тільки проблема держав, розв'язання яких потребує більш масштабних дій, рішень і матеріальних витрат.

Як показує світовий досвід економічного розвитку, стабільної конкурентоспроможності досягають країни, які можуть оптимально реалізувати свої конкурентні переваги, орієнтуючись на постійне зростання продуктивності праці.

Праця (людські ресурси) - це чинник, який вимірює ефективність і конкурентоспроможність внутрішнього ринку праці. Він комбінує вимірювання рівня вартості праці в країні у порівнянні з міжнародними нормами разом із вимірюванням ефективності ринків праці (наприклад, перешкоди щодо найму і звільненню робітників), рівень базової освіти і навичок, ступінь перекинувань цін через оподаткування праці тощо.

Отже, праця (людські ресурси) є одним із основних факторів, що визначають конкурентоспроможність економіки будь-якої країни та використовуються як при формуванні стратегії її економічного розвитку, так і в процесі міжнародних порівнянь. Результати ринкових перетворень в економіці України, і, як наслідок, підвищення її конкурентоспроможності, інтеграція у світову економічну систему потребують, по-

перше, встановлення загального рейтингу України в світовій економічній системі; по-друге, проведення комплексного аналізу взаємозв'язку всіх факторів, що визначають її рівень, в тому числі і фактору праці, та оцінку впливу кожного фактору на результативність ринкових

перетворень; по-третє, розробку механізмів державного впливу на зростання конкурентоспроможності по кожному фактору з урахуванням їх взаємозалежності. Це, зокрема, стосується і фактору праці.

Рис. 1. Механізм забезпечення конкурентоздатності трудового потенціалу

Наукова думка доводить, що в сучасному суспільстві головними цінностями виступають три сили - технології, суспільний устрій демократичного типу і знання.

Державний механізм сприяння конкурентоздатності трудового потенціалу в умовах сучасного світового розвитку та інтеграції

України в міжнародне співтовариство повинен бути спрямований на забезпечення використання і відтворення на розширеній основі трудового потенціалу згідно потреб конкурентоспроможності на світових ринках продукції, технології та праці.

Виходячи з вищевикладених вимог, дієвість механізму сприяння конкурентоздатності

трудового потенціалу забезпечується державною політикою економічної стратегії досягнення рентабельності, прибутковості, спрямованої на перехід від переважного типу сировинної економіки до економіки знань на основі принципово нової інноваційно-інвестиційної моделі розвитку [6, с. 56].

З метою моніторингового відстеження інноваційної активності в суб'єктах господарювання всіх форм власності необхідно запровадити новий показник (критерій) рівня інноваційної активності, частки інноваційних витрат у загальних витратах на виробництво.

Пропонується обрати таку модель розвитку економіки та її інфраструктури, яка дозволить увійти у світове ринкове конкурентне середовище. Мова повинна йти про забезпечення системного підходу шляхом поєднання інвестиційної політики з інноваційною стратегією, при якій інноваційна

стратегія є визначальною для інвестиційної політики.

На сучасному етапі науково-технічного розвитку досвід розвинених країн довів добробут суспільства визначається не тільки сукупністю факторів виробництва й обсягами інвестицій, а змістом і швидкістю інноваційної стратегії, як логічної стадії економічного розвитку на шляху до створення конкурентоспроможної економіки.

Законодавча база відтворення та використання трудового потенціалу недостатньо орієнтована на нові стандарти управління людським потенціалом, яку необхідно доповнювати та приводити у відповідність з діючими соціальними важелями розвинутих країн.

Взаємозв'язок усіх механізмів повинен діяти як єдина комплексна загальнодержавна система реалізації соціально-економічної політики України.

Список літератури

1. Левченко О.М. Якість трудового потенціалу. Монографія: "Код", 2002. – 136с.
2. Звонар Й. Особливості аналізу конкурентоспроможності трудового потенціалу регіону / Й. Звонар // Економічний аналіз. – 2008. – № 3(19). – С. 37.
3. Богиня Д.П. Трудовий потенціал України. Соціально-демографічний аспект. – Львів, 1992.
4. Новий курс: реформи в Україні. 2010–2015. Національна доповідь / за заг. ред. В. М. Гейця – К.: НВЦ НБУВ, 2010. – 232 с.
5. Постанова КМУ № 1001 від 21.07.2006 р. «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року».
6. Заяць Т.А. Відтворення робочої сили України: регіональні програми. К.: РВПСУ, НАН України, 2006. - 99с.

Анотація

Андрей Антохов

НАПРАВЛЕНИЯ ГОСУДАРСТВЕННОГО СОДЕЙСТВИЯ ФОРМИРОВАНИЮ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОГО ТРУДОВОГО ПОТЕНЦИАЛА В УСЛОВИЯХ ТРАНСФОРМАЦИИ ЭКОНОМИКИ УКРАИНЫ

Дана характеристика экономического содержания понятия конкурентоспособность трудового потенциала. Проанализированы основные экономические трансформации, которые имеют влияние на формирование трудового потенциала. Раскрыт механизм государственного содействия конкурентоспособности трудового потенциала. Показано влияние инновационного развития экономики страны на формирование конкурентоспособного трудового потенциала.

Ключевые слова: труд, потенциал, трудовой потенциал, экономические трансформации, инновации.

Summary

Andrey Antohov

DIRECTIONS OF STATE SUPPORT OF THE FORMATION OF COMPETITIVE WORKFORCE IN THE CONDITIONS OF TRANSFORMATION OF ECONOMY OF UKRAINE

The article characterized the economic meaning of competitive employment potential. Analyses the main economic transformations that have influence on the formation of labour potential. Revealed the mechanism of state support of competitiveness of the labour potential. It shows the influence of innovation development of the economy on the formation of competitive workforce.

Keywords: labour, potential, labour potential, economic transformations, innovations.